

Gondolatok az elektronikus közigazgatásról

KÁRPÁTI ORSOLYA
II. éves nappali tagozatos doktorandusz
ME-ÁJK Államtudományi Intézet

1. Témafelvetés

Jelen tanulmány célja néhány, az elektronikus közigazgatással kapcsolatos gondolat megosztása az olvasóval. Hogyan viszonyul a XXI. századi társadalom a legújabb információs és kommunikációs technológiákhoz? Milyen hatással van a legújabb technikai eszközök alkalmazása a közigazgatási szervek eljárásaira? Mit is jelent az elektronikus közigazgatás? Milyen viszonyban áll az elektronikus közigazgatás és az elektronikus kormányzás, illetve az elektronikus demokrácia egymással? Ezen kérdésekre adható lehetséges válaszok kerülnek e tanulmányban összefoglalásra.

Az első szerkezeti egységben az információs társadalom fogalmából kiindulva kerül felvázolásra az információs és kommunikációs eszközök és a közigazgatás kapcsolata. A következő részben az elektronikus közigazgatás definiálására kerül sor. Majd az angolszász terminológiát alapul véve az egyes lehetséges fogalom-meghatározási alternatívák ismerhetők meg. Az elektronikus közigazgatás definíciója elválaszthatatlan az elektronikus kormányzás és az elektronikus demokrácia fogalmától, ezért jelentésük tisztázására egy kontextusban kerül sor. A tanulmány záró részében az elektronikus közigazgatás, az elektronikus kormányzás és az elektronikus demokrácia fogalmak egymáshoz való viszonyának bemutatása történik.

2. Az információs társadalom és a közigazgatás

Az információs társadalom definiálásához az információ fogalmából célszerű kiindulni. Az információ alatt hasznos, hasznosítható új ismeretet értünk. Az információ cseréje, áramlása a kommunikáció segítségével történik. A kommunikációs eszközök jelentőségét mutatja, hogy azok fejlettsége alapján korszakolható az emberiség történelme. *Fülöp Géza* szerint az emberiség eddigi történelmében öt nagy korszakot különböztethetünk meg, vagyis az információ öt nagy forradalmáról: a beszéd, az írás, a könyvnyomtatás, a távközlési rendszer, valamint az elektronikus információfeldolgozás forradalmáról lehet beszélni. A *beszéd forradalma* során az ember kiemelkedik az állati létből, és a munkavégzés során szerzett és teremtett információt átadja társainak. A második az *írás forradalma*, melynek eredményeként az információtárolás függetlenné válik a megbízhatatlan emberi emlékezettől. A harmadik a *könyvnyomtatás forradalma*, mely a sokszorosítás technikájával az információk tömeges terjesztésének lehetőségét teremti meg. Negyedik a *távközlés forradalma*, melynek alapja az, hogy az információs összeköttetések behálózzák a Földet. Az ötödik az *elektronikus információ-feldolgozás forradalma*, az em-

ber–ember közötti párbeszéd mellett megjelenik az ember–gép közötti párbeszéd, az információtárolás és -feldolgozás új lehetőségei tárulnak fel.¹

Miután megvizsgáltuk az információ és a kommunikáció fogalmát, a következő lépés a *társadalom* definíciójának görcső alá vétele. Társadalom az emberi együttélés és együttműködés szervezett, történelmileg változó rendszere. Filozófiai, embertani és társadalom lélektani szempontból az emberi fejlődés és kultúra alapvető feltételének tekinthető a társadalom.²

Milyen jelentéssel bírhat az információ és a társadalom, vagyis a hasznos új ismeret és az emberi együttélés szervezett rendszere, ha egy kifejezést, az információs társadalom fogalmát jelölik meg?

Az *információs társadalom* az emberi együttműködés olyan tudatosan szervezett formája, melynek középpontjában a hasznos, hasznosítható új ismeretek állnak. Ez a megfogalmazás, azonban nem adja vissza napjaink információs társadalmának differenciaspecifikáját, hiszen ezen társadalmi típus a XX–XXI. század terméke. E definíció az előbbieken felvázolt öt nagy információs forradalom bármelyikének jellemzőjeként megállná a helyét.

Az információs társadalom szerves részét képezik az *információs és kommunikációs technológiák*. A társadalmi kommunikáció döntő többsége digitális csatornákon keresztül megy végbe (mobiltelefon, internet). Az új technikai eszközök behálózják a mindennapi életünket. Elképzelhetetlennek tűnik, hogy ezen modern kori vívmányok segítségével nélkül kommunikáljunk barátainkkal, szeretteinkkel, vagy akár ellássuk munkánkat.

Az információs társadalom színtere azonban nem csupán a magánszféra, hanem hatása a közszférára is számottevő. Vagyis a televíziózás lehetőségeinek kibővülése, a személyi számítógépek megjelenése, a digitális adatátviteli hálózatok globális térnyerése, az elektronikus kereskedelem megjelenése, illetve az informatikai eszközök megjelenése a kormányzati munka minden szintjén, és ezzel együtt a közigazgatás szolgáltatásainak átalakulása,³ mindmind az információs társadalom jellemzői közé tartozik.

Jelenleg az *információ hatodik forradalmának* napjait éljük, mely nem más, mint a távközlés és a számítástechnika összelellekzése vagyis az internet.

Az infokommunikációs technológiák alkalmazása radikálisan átforgalmazza a közigazgatás működését. Az átalakulás kulcsfontosságú fogalma a hatékonyság. Az információs és kommunikációs technológiák felhasználásával a közigazgatás képessé válik arra, hogy lényegesen jobb hatásokkal használja fel a rendelkezésére álló erőforrásokat. A változás lényege az adatgyűjtésre, adatfeldolgozásra és a döntésre rendelkezésre álló idő minél jobb kihasználása. A legújabb elektronikus berendezések megkönnyítik a döntéshozatalt, felgyorsítják az eljárást, továbbá rendkívül gyors és megbízható feldolgozási, válogatási, adattovábbítási módszereket és megoldásokat bocsátanak a felhasználók rendelkezésére, s ez döntően átalakítja a közigazgatás szervek működését.⁴

Mielőtt bemutatásra kerülne az információs társadalom és közigazgatás kapcsolata, kicsit távolabbról, mégpedig a *jog és az információs társadalom viszonyából* célszerű kiindulni. A jog megjelenésének négy formáját lehet elkülöníteni. A legősibb megjelenési formája a *beszélt jog*, mely az őstár-

¹ Torma András: *Az információ jelentősége a (köz)igazgatásban*. Virtuóz Kiadó, 2002. 164. o.

² *Egyetemes Lexikon*. (főszerk.: Markó László), Officina Nova Magyar Könyvklub, 1998. 903. o.

³ Balogh Zsolt György: *Az infokommunikációs jogról*. In: *Infokommunikáció és Jog* 2004/2. sz. 45. o.

⁴ Balogh: *Az infokommunikációs...45. o.*

dalmakra volt jellemző. Az írás megjelenése előtt is léteznie kellett jogi eszméknek, melyek az adott ember csoporton belüli viták elrendezését szolgálták. Az *írott jog* kialakulásával lehetségessé vált az egyes bírói ítéletek összehangolása és ellenőrzése, illetve a szokásjog írásba foglalása. A nyomtatás feltalálásának köszönhetően a jog újabb megjelenési formája a *nyomtatott jog* lett, melynek köszönhetően a jog a bürokratikus módon szervezett állam hatalmi és szervezési eszközévé vált. A *digitális jog* megjelenése és térnyerése az információs társadalom hatásának az eredménye. A jog e megjelenési formája nem csupán a pozitív jogot tartalmazó adatbázisként értelmezhető, ennél sokkal tágabb kategória. Olyan, amely magába foglalja a jogalkotók, a jogalkalmazók, a jogkereső polgárok közötti gyors és hatékony információcserét lehetővé tevő kommunikációs rendszereket és a jogi szakértői rendszereket is. A digitális jog előnye a rugalmasságában, konkrét tényálláshoz való alkalmazkodóképességében, interaktív jellegében illetve abban ragadható meg, hogy széles körben alkalmazható.⁵

A digitális jog megjelenése *számottevő hatást gyakorolt a közigazgatás működésére*. Az elektronikus jogszabály-nyilvántartások segítségével a jogalkalmazók a közigazgatási hatósági eljárás során „*egy kattintással*” hozzá tudnak férni a keresett hatályos joganyaghoz. Az információs és kommunikációs technológiáknak köszönhetően a közigazgatási szervek egymással illetve az ügyféllel kapcsolatot tarthatnak elektronikus úton. Lehetővé vált az elektronikus ügyiratkezelés, folyamatosan elektronizálják a legfontosabb nyilvántartásokat (pl. elektronikus formában létezik: a lakosság személyi adat- és lakcímnilvántartása, a Központi Szabálysértési Nyilvántartás; 2012-től működésbe fog lépni az elektronikus anyakönyv is).

Az állami funkciók és feladatok mozgatórugója a társadalom, a társadalmi élet, melyek állandó változásban vannak.⁶ Az állami feladatok köre a következő: a külső és belső biztonság garantálása, a közszolgáltatások biztosítása, a közügyek intézése, az igazságszolgáltatás, a szociális, az egészségügyi, a kulturális és az oktatási szükségletek biztosítása és a gazdaság hatékony működéséhez szükséges feltételek biztosítása.⁷ Az állami feladatok tipizálásán túl az állami feladatokat *meghatározó tényezők* is csoportosíthatók. A mindenkori állami feladatot determinálja a gazdasági viszonyok alakulása, a bel- és külpolitikai helyzet, az igazgatási technika fejlettsége, valamint a politikai elit alapvető céljai.⁸ Az állami funkciók ellátása és közigazgatási feladatok meghatározása során jelen esetben a felmerülő információs társadalmi kihívások megvizsgálása tűnik szükségesnek. Az elektronikus közigazgatás kialakítását és fejlesztését meghatározó tényező az igazgatási technika fejlettsége. A technikai eszközök utóbbi évtizedekben történő gyors ütemű fejlődése, a számítógépek megjelenésétől kezdődően a mobilkommunikáció legújabb vívmányain keresztül elvezet új jogintézmények, az „*e-government*”, „*e-democracy*”, „*e-administration*” megjelenéséhez, és egyre nagyobb térnyeréséhez.

⁵ Balogh Zsolt György: *Jogi informatika*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1998. 161–162. o.

⁶ Csáki Gyula Balázs: *Az elektronikus közigazgatás tartalma és egyes gyakorlati kérdései*. HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2010. 47–48. o.

⁷ Torma András: *Az állami, a közigazgatási és az önkormányzati feladatokról*. In: *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata*, 140. (szerk.: Csefkó Ferenc) PTE–ÁJK, Pécs, 2008. 155. o.

⁸ Torma András: *A közigazgatás feladatai*. In: *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Iuridica et Politica*, Tomus 20/2., Miskolc University Press, Miskolc, 2002. 441. o.

3. Az elektronikus közigazgatás fogalmának meghatározása

3.1. Fogalommeghatározásról általában

Az angolszász kifejezések használata a kontinentális jogrenden alapuló országokban rendszerint problematikus. A jelen tanulmány célja ezen állítás igazolása, vagyis rávilágítani az elektronikus közigazgatás definiálásával, értelmezésével kapcsolatos nehézségekre.

Az *elektronikus közigazgatás* (= e-administration) fogalmának meghatározásához első lépésként fontos az elektronikus közigazgatást elhatárolni az elektronikus kormányzástól (= e-government), és az e-demokráciától (= e-democracy).

Az *Egyesült Nemzetek Szervezete* is vizsgálata tárgyává tette ezen fogalmak gyakorlati oldalról történő meghatározását. Az „*e-government*” kategóriába a politikai koordináció, a szolgáltatások online elérésének biztosítása; a polgárközpontú programok fejlesztése; az állampolgári részvétel ösztönzése; az online szolgáltatások tökéletesítése, az eredményesség, hatékonyság mérése; a portálok, website-ok vizsgálata, értékelése tartozik. Az „*e-administration*” magában foglalja a stratégiai tervezést a szolgáltatások elektronikus elérése érdekében; a költséghatékonyság mérését az elektronikus szolgáltatások nyújtása tekintetében; a humán-erőforrás feladatok ellátását, ezen belül képzést, szakértői állomány növelését.⁹ Az ENSZ fogalommeghatározása segítséget nyújt az egyes jogintézmények tárgykörébe tartozó feladatok megismerésében. Nem ad azonban egzakt definíciókat.

Az információs és kommunikációs technológiák szaknyelve az angol. Az ehhez kapcsolódó jogintézményeket angol nyelven alakította ki a joggyakorlat. Az „*e-administration*”, az „*e-democracy*”, az „*e-government*” jogintézményeiben az „*e-*” az elektronikus jelzőt jelöli, ami az információs társadalom korában szinte bármiről elmondható (pl.: e-kereskedelem, e-egészségügy, e-turizmus, e-könyvek). Az elektronikus azt jelenti, hogy mindezen kategóriába tartozó információ kezeléséhez valamilyen elektronikus berendezésre van szükség. Vagyis az „*e-*” az elektronikus formában kezelt információt takarja.¹⁰

Vajon miként fordítható magyarra az „*administration*”, a „*democracy*”, „*government*” kifejezés? Jelentéstartalma vajon megfelel-e a magyar jogalkalmazás és jogalkotás során használt fogalmi párjának?

Az „*administration*” szó jelentése igazgatás, közigazgatás, államigazgatás; a „*democracy*” magyar megfelelője a demokrácia; a „*government*” kifejezése pedig kormányzás, kormányzat, uralkodás, hatalom. Nehéz ezen fogalmak magyar jogi terminológia szerinti párjának megtalálása. Sajnos jelen esetben a közigazgatási jogtudósok által kimunkált fogalomrendszer sem nyújt biztos támpontot, hiszen az igazgatás, a közigazgatás, az államigazgatás jogintézmények a magyar jogrendszerben más-más jelentéstartalommal bírnak. Az *igazgatás* nem más, mint az emberi együttműködés során keletkező emberi tevékenység, mely biztosítja a közös cél elérést, az ehhez szükséges személyi,

⁹ Csáki: *Az elektronikus közigazgatás...* 110. o.

¹⁰ Czékmann Zsolt: *Gondolattörések az E-közigazgatás fogalmáról* In: Ünnepi tanulmányok Prof. Dr. Kalas Tibor egyetemi tanár oktatói munkásságának tiszteletére, Z-Press Kiadó, Miskolc, 2008. 87–88. o.

tárgyi feltételeket, az egyéni munka összhangját.¹¹ A *közigazgatás* ennél szűkebb kategória, mely szervezéstudományi értelemben az államszervek elkülönült alrendszerét jelenti, mely az állami akarat gyakorlati végrehajtását hivatásos apparátussal az egész társadalomra kiterjedően látja el.¹² A közigazgatásnak két nagy területe van, az államigazgatás és az önkormányzati igazgatás. Megállapítható, hogy a közigazgatási jogi terminológia alapján az igazgatás a legtágabb, a közigazgatás szűkebb, az államigazgatás pedig a legszűkebb kategória. A *demokrácia* szó jelentése nem igényel hosszabb elemzést, mind az angol, mind a magyar megfelelője ugyanazt a jelentést közvetíti, a népuralmat. A *kormányzás* alatt a legmagasabb szintű állami irányító tevékenység érthető, melyben az Alkotmányban erre feljogosított államszervek, az Országgyűlés, a Kormány és a köztársasági elnök vesz részt. Ezen állami tevékenységgel nem csak az államéletre, hanem az egész társadalomra is meghatározó befolyást gyakorolnak.¹³ Szűkebb értelemben a kormányzás alatt a Kormány tevékenységét értjük.

Miután meghatározásra kerültek a hagyományos terminológia alapján a legfontosabb közigazgatási jogi jogintézmények, következő lépcsőfok az elektronikus közigazgatás és a kapcsolódó definíciók tényleges elemzése.

3.2. Az elektronikus kormányzás

„Az e-government az információtechnológia, szervezeti változások és új képességek kombinációjának a felhasználását jelenti a közigazgatásban. A cél javítani a közszolgáltatások színvonalán, megerősíteni a demokratikus folyamatokat és támogatni a közösségi célkitűzéseket.” (EU)¹⁴ Az e-kormányzás célja tehát a közigazgatás modernizációja, mely magában foglalja a közigazgatás átfogó reformját; a közigazgatás technológiai modernizációját; a közigazgatás és az állampolgár kétoldalú kapcsolatainak kiépülését; hatékonyabb, átláthatóbb és olcsóbb közigazgatás megvalósítását; a közigazgatás szolgáltató jellegének növelését.¹⁵

Az elektronikus kormányzás egy univerzális jövőképjavitó tényező, melynek legtipikusabb jelentéstartalmai közé tartozik például a szolgáltatások és az ezeket elérhetővé tevő csatornák multifunkcionálissá válása; az intézményesített, konzultatív, partneri viszony kialakítása a kormányzat és a polgárok között; a közigazgatás és az igazságszolgáltatás reformja. Az elektronikus kormányzás jelen esetben, mint a polgárokkal való kommunikáció javításának eszköze jelenik meg.¹⁶

¹¹ Kalas Tibor: *Az igazgatás*. In: Közigazgatási jog 1., Magyar közigazgatási jog, Általános rész I., Virtuóz Kiadó, 2006. 10. o.

¹² Kalas Tibor: *A közigazgatás kialakulása, fogalma, feladatai*. In: Közigazgatási jog 1., Magyar közigazgatási jog, Általános rész I., Virtuóz Kiadó, 2006. 30. o.

¹³ Torma András: *A közigazgatás központi szervei*. In: Közigazgatási jog 1., Magyar közigazgatási jog, Általános rész I., Virtuóz Kiadó, 2006. 138. o.

¹⁴ Zemplén Bertalan: *Bevezetés az e-Government-be, esettanulmány: magyarországi okmányirodák*. In: E-Government tanulmányok V., Elektronikus rendszerek a közigazgatásban, Budapest, 2005. 8. o.

¹⁵ Zemplén: i.m. 8–9. o.

¹⁶ Szittner Károly: *Az elektronikus közigazgatás kezdetei Magyarországon*. In: Magyar Közigazgatás, 2006/3–4. sz. 191. o.

Az elektronikus kormányzás elképzelése és az ehhez kapcsolódó hagyományos jogi terminológiától radikálisan eltérő szemléletmód megjelenése és elterjedése, a közsféra berendezkedésének infokommunikációs kor követelményei szerint történő kialakítása a New Public Management¹⁷ irányzathoz köthető. Ezen új irányvonal képviselőinek célja, hogy az üzleti életben, tervezésben kialakult megoldásokat a közigazgatásban is hasznosítani lehessen.¹⁸

Az elektronikus kormányzás további ismert definíciója szerint az e-government a hálózati alapú technológiák felhasználása a kommunikáció- és a közszolgáltatásra. Jelen kontextusban a szolgáltató állam az igazgató, szabályozó, ellenőrző szerep helyett a tanácsadó és együttműködő állam szerepét tölti be.¹⁹

„Az elektronikus kormányzás (e-kormányzás) kifejezés mára mind a köznyelvben, mind az állami zsargonban egy univerzális jövőképjavitó tényezővé nőtte ki magát. Hatóköre túlterjed a szorosán vett államigazgatáson, központi kormányzati igazgatáson, átfogja a teljes közigazgatást, és az azon kívül eső közösségi szolgáltatásokat is.”²⁰

Látható, hogy számtalan elektronikus kormányzásfogalom található meg a jogirodalomban. Általánosságban elmondható, hogy az elektronikus kormányzás azon eszközök köre, melyek biztosítják az információs és kommunikációs technológiák közigazgatásban történő alkalmazását. A cél az, hogy idővel a papíralapú ügyintézés felváltsa az elektronikus eljárást. Példaként említhető az elektronikus anyakönyvezés bevezetésének szorgalmazása. Az állami anyakönyvezés több mint 100 éves múltra visszatekintő, papíralapú eljárás. Szakítva a hagyományokkal, a kormányzati tervek szerint 2012-ben útnak indul az elektronikus anyakönyv. Ezen törekvés is bizonyítja, hogy néha szükséges a radikális változtatás, esetleg a hagyományok *„figyelman kívül hagyása”* a hatékonyabb, egyszerűbb, gyorsabb, biztonságosabb ügyintézés, eljárások érdekében.

3.3. Az elektronikus közigazgatás

Verebics János értelmezésében az elektronikus közigazgatás és az elektronikus kormányzás szinonim fogalmak. E gondolatmeneten továbbhaladva az elektronikus közigazgatást (= elektronikus kormányzás) a legtágabb értelemben véve az információs és kommunikációs technológiák és informatikai eszközök állami szervek által történő felhasználásaként lehet definiálni.²¹ Az elektronikus kormányzás középpontjában a közigazgatási szerv áll, mely kapcsolatot tart fenn az ügyféllel és más közigazgatási szervekkel.²² A kapcsolattartás eszközei között az információs és kommunikációs technológiák napjaink legmodernebb eszközei is szerepelnek, melyek segítségével a közigazga-

¹⁷ Lásd erről bővebben Torma András: *Közigazgatási szakmenedzsment*. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2010. 37–40. o.

¹⁸ Verebics János: *Elektronikus kormányzat és jogi szabályozás*. In: Infokommunikáció és jog, 2004/1. sz. 5. o.

¹⁹ Szittner: i. m. 191. o.

²⁰ 1126/2003. (XII. 12) Korm. határozat a Magyar Információs Társadalom Stratégiáról és annak végrehajtásáról, valamint a 2. számú melléklet, 2.1. pont (Lásd erről bővebben Csáki: *Az elektronikus közigazgatás...*114–117. o.)

²¹ Verebics: i. m. 5. o.

²² Verebics: i. m. 6. o.

tási ügyek gyorsabb, egyszerűbb, hatékonyabb intézése valósul meg. Az elektronikus közigazgatás lényege, hogy a közigazgatásban alkalmazásra kerüljön a technikai fejlődés legfrissebb információs és kommunikációs technológiája, mely mind minőségi, mind szemléleti változáshoz vezet.²³ Az elektronikus kapcsolatok szereplői jelen esetben egyik oldalon az elektronikus kormányzat, vagyis a közigazgatási szerv (G) lehet, míg a másik oldalon másik közigazgatási szerv (G), vállalkozás (B) vagy polgár (C) állhat. A G2G kapcsolatok a közigazgatási szervek információs és kommunikációs eszközökkel való összekapcsolását és adatcseréjét jelenti, melynek köszönhetően csökken a papírmunka, és felgyorsulnak, valamint költségkímélőbbé válnak az eljárások. A G2B kapcsolatoknak elsősorban az elektronikus közbeszerzések terén van jelentősége. A G2C kapcsolatok megnyitják az utat az elektronikus ügyintézés felé, mely kiválthatja a hivatalokban való személyes megjelenést. Az elektronikus közigazgatás tágabb értelemben magában foglalja a G2G, G2B, G2C kapcsolatokat is. Szűkebb értelemben azonban az e-government a polgár és a közigazgatási szerv közötti elektronikus úton történő „kommunikációként” határozható meg.²⁴

Lehet-e értelmezni az elektronikus közigazgatást az elektronikus kormányzás fogalmától eltérő jogintézményként?

E kérdés megvizsgálásához támpontul szolgálhat a közigazgatás és a kormányzás fogalma, illetve az államhatalmi ágak elválasztásának elve. Vagyis a közigazgatás az államszervek elkülönült alrendszere, mely az állami akarat gyakorlati végrehajtását hivatásos apparátussal az egész társadalomra kiterjedően látja el. Míg a kormányzás legmagasabb szintű állami irányító tevékenység, melyben az Alkotmányban erre feljogosított államszervek, az Országgyűlés, a Kormány, és a köztársasági elnök vesz részt. Az államhatalmi ágak elválasztásának elve kimondja, hogy adott államban a törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalmat el kell választani egymástól. Ezen elméleti alapokra építkezve az elektronikus közigazgatás a végrehajtói hatalomhoz, vagyis a közigazgatáshoz kapcsolódó információs és kommunikációs technológiák alkalmazását magában foglaló, közigazgatási tevékenység hatékonyságát elősegítő tényezők összességét jelenti. Míg az elektronikus kormányzás alatt az Országgyűlés, a Kormány és a köztársasági elnök állami irányító tevékenységéhez kapcsolódó új technológiák elterjesztésének mind a köz-, mind a magánszférába való eljuttatását magában foglaló tevékenységsorozat érthető. Ha a kormányzást szűkebb értelmében, vagyis a Kormány tevékenységeként értelmezzük, abban az esetben is eltérő fogalompart kapunk. Az elektronikus közigazgatás, mint tágabb kategória magában foglalja az elektronikus kormányzást, mint a Kormány tevékenységét.

Az angolszász terminológia átvételéből fakadóan az előbbiekben felvázolt fogalom meghatározási alternatívák nem fedik le és nem világítják meg az elektronikus közigazgatás és az elektronikus kormányzás valódi jelentését. (L. 4. Összegzés.)

²³ Lásd erről bővebben Csáki Gyula Balázs: *Kérdésfeltevések az e-közigazgatás fogalmának meghatározása körében*. In: *Infokommunikáció és jog*, 2008/7. sz. 277–280. o.

²⁴ Verebics: i. m. 6–7. o.

3.4. Az elektronikus demokrácia

Az elektronikus demokrácia nem más, mint egy ország demokratikus rendszerének elektronikus úton történő kíségetése. Ez főleg a különböző állami intézmények internetes elérhetőségét és ügyintézését jelenti. Az elektronikus demokrácia magában foglalja például:

- a joganyaghoz, a parlamenti iratokhoz, és a politikai programokhoz való elektronikus hozzáférést,
- a döntéshozatali folyamatok háttéranyagainak on-line megismerését,
- a közvetlen véleménynyilvánítás lehetőségét,
- a választások eljárásának elektronizálását.

Az internetnek köszönhetően a polgárok „egy gombnyomással” el tudják érni akár az Országgyűlés, vagy bármely központi közigazgatási szerv honlapját. Megtekinthetők a legfrissebb törvényjavaslatok, és a hatályos joganyag is. Az ügyfélkapun keresztül lehetőség nyílik az online ügyintézésre, formanyomtatványok letöltésére. Az online szolgáltatások köre meglehetősen széles, de természetesen még sok munka vár a jogalkotóra és jogalkalmazókra az elektronikus demokrácia elérése érdekében.

4. Összegzés

Miután felvázolásra kerültek az elektronikus kormányzás, az elektronikus közigazgatás és az elektronikus demokrácia definíciójának legjellemzőbb elemei, a tanulmány záró részében e jogintézmények egymáshoz való viszonya kerül bemutatásra.

Melyik fogalmi kör a tágabb, melyik a szűkebb csoport? Halmaz–részhalmaz viszonyában hogyan helyezhetők el az elektronikus közigazgatás, az elektronikus kormányzás és az elektronikus demokrácia?

Kezdjük az elektronikus kormányzással. Ha a kormányzás tágabb értelméből, vagyis az Országgyűlés, a Kormány és a köztársasági elnök állami irányító tevékenységéből indulunk ki, mely az egész társadalomra kiterjed, akkor az elektronikus kormányzás tekinthető a legszélesebb kategóriának, mely magában foglalja az elektronikus közigazgatást és az elektronikus demokráciát is. Az elektronikus közigazgatás az információs és kommunikációs technológiák államigazgatás és önkormányzati igazgatás minden szegmensében történő alkalmazásaként foglalható össze. Az elektronikus demokrácia a népszerű elektronikus eszközökkel történő biztosításával pedig még stabilabbá teheti a demokrácia alapköveit.

Ha a kormányzásra, mint a Kormány tevékenységére tekintünk, akkor az elektronikus kormányzás fogalmilag az elektronikus közigazgatás fogalmán belül helyezhető el. Jelen esetben az elektronikus közigazgatás a halmaz, melynek részhalmaza az elektronikus kormányzás. Az elektronikus demokrácia elhelyezhető az elektronikus közigazgatás halmazán kívül, mint olyan „eszme”, amely áthatja az elektronikus közigazgatás egészét, beleértve az elektronikus kormányzást. Ebből fakadóan az elektronikus közigazgatás, mint az elektronikus demokrácia alaptételeinek megvalósítási eszközöként jelenik meg.

Értelmezhető-e az elektronikus közigazgatás és az elektronikus kormányzás szinonim fogalomként?

Ha igennel válaszolunk a feltett kérdésre, akkor elfogadjuk, hogy a kormányzás és a közigazgatás ugyanazt jelentik. E meghatározás azonban ellentmond a közigazgatási jog alaptételeinek. Nem szabad viszont figyelmen kívül hagyni, hogy ezen fogalmak angolszász eredetűek. Nehéz, szinte lehetetlen az angolszász jogi fogalmak kontinentális jogrendszerbeli „*hasonmásának*” a megtalálása. Fel lehet állítani eltérő definíciók hosszú sorát, azonban el kell fogadnunk, hogy 100%-osan bebizonyított és levezetett fogalmakat nem fogunk találni.

Jelen tanulmány célja az volt, hogy rávilágítson az elektronikus közigazgatás fogalmával kapcsolatos értelmezési nehézségekre és megpróbálja megmutatni az „*arany középutat*” a megfogalmazási alternatívák között. Mind az elektronikus közigazgatás, mind az elektronikus kormányzás képlékeny intézmények, melyek az információs és kommunikációs technológiák szélesebb változásának és az EU elvárásainak függvényében változnak.

Példaként említhető az EU2020 Stratégia, mely az infokommunikációs jog fejlődésének legújabb ösvényét jelöli ki. A kitűzött cél az, hogy 2015-re el kell érni, hogy a lakosság 50%-a vásároljon online, szűnjön meg a különbség a belső és a roaming tarifák között. A digitális írástudással kapcsolatos elvárás, hogy 2015-ig a rendszeres internethasználat mutatója érje el a 75%-ot, a hátrányos helyzetűek esetében pedig a 60%-ot, valamint 2015-ig meg kell felelni azoknak a számát, akik még sosem használtak internetet. A tagállami kormányzati szolgáltatásokat 2015-ig a lakosság 50%-a használja és a legfontosabb, határokon átnyúló szolgáltatások mindegyike online is elérhető legyen.²⁵

Fontosnak tartom a bizakodó, pozitív hozzáállást az elektronikus közigazgatás kiépítéséhez. Remélhetőleg a stratégiai célkitűzések minél hamarabb megvalósulnak. Véleményem szerint néhány évtized szükséges a teljes mértékű digitális átálláshoz, és valamennyi, a különböző stratégiákban megfogalmazott célkitűzés megvalósításához.

²⁵ http://www.nfm.gov.hu/data/cms2085344/digitalis_magyarorszag_program_vitairat.pdf (2011-01-19).